

TELEGRAFUL ROMÂN.

ăpare Marție, Joi și Sâmbăta

ABONAMENTUL:

Pentru Sibiu pe an 7 fl., 6 luni 3 fl. 50 cr., 3 luni 1 fl. 75 cr.
Pentru monarhie pe an 8 fl., 6 luni 4 fl., 3 luni 2 fl.
Pentru străinătate pe an 12 fl., 6 luni 6 fl., 3 luni 3 fl.

Pentru abonamente și inserțiuni a se adresa la
Administrațiunea tipografiei archiepiscopale Sibiu, strada Măcelarilor 45
Correspondențele sunt a se adresa la
Redacțiunea „Telegrafului Român”, strada Măcelarilor Nr. 45
Epistolele nefrancate se refuză — Articuli nepublicați nu se înapoiază.

INSERȚIUNILE:

Pentru odată 7 cr., — de două ori 12 cr., — de trei ori 15 cr., rëndul cu litere garmond — și timbru de 30 cr. pentru fie-care publicare.

Sibiu, 29 Octombrie, 1893.

Legea privitoare la regularea salariilor învățătoresci mai funeste urmări va avea la instituirea de învățători, căci aici vine ingerința statului în afacerile interne ale confesiunilor, aici se atacă în mod mai necruțător, aici s'a plănit, credem noi, cel mai aprig atac asupra conștiinței fiitorilor noștri învățători.

După proiectul ministerial scólele ajutate sub titlul salariului cu o sumă, care trece peste 50 fl. erau reglementate în chipul următoriu:

Confesiunea respectivă punea la cale și esecuta alegerea învățătorului după normele sale, alegerea apoi trebuia să o asternă la ministrul de culte și instrucțiune publică spre supravisiune și respective spre aprobare. Dacă învățătorul ales din punct de vedere basat pe lege (și acesta probabil era să se reducă la calificarea lui) mai departe dacă el din punct de vedere moral sau de stat, pôte fi excepționat din partea dlui ministru, atunci el în termen de 30 de zile provóacă pe suprema autoritate bisericească să pună la cale altă alegere, pe care din nou să o promoveze la ministru spre aprobare. Dacă acuma confesiunea fie din lipsa de candidați, fie din alte motive nu pôte face alegere nouă, sau dacă ministrul pôte avea obiecțiuni și contra învățătorului, care a întrunit încrederea bisericească la a doua alegere, în acele cazuri confesiunea își perde dreptul de a mai alege ea învățătoriu, căci după dispozițiunile din proiectul ministerial la o asemenea scóla institue statul învățătoriu, și bisericească se mai lasă dreptul de a se declara în termen preclus cu privire la persoana celui instituit.

La o asemenea tristă rolă erau umiliți arhieriei bisericești române.

Aceste dispozițiuni s'au luat ad literam și în lege, cu o mică excepțiune, anume „din punct de vedere moral” ministrul nu va mai face excepțiune, și în punctul acesta ministrul și parlamentul nu au mai

îndrăsnit să se pună pe punctul de vedere al ministrului și parlamentului de acuma 10 ani. Așa dară acuma după 10 ani de grele suferințe și amare decepțiuni numai este deosebire între morala bisericească și morala de stat.

Ne-am desvoltat temerile noastre, precând legea era încă numai proiect. Din punct de vedere al legii nu mult va avea statul de excepționat, căci autoritatea bisericească atât la întărirea alegerilor, cât și la instituțiunile provisorii a fost cu cea mai mare scrupolisitate la legea pozitivă, care regulază instituirea de învățători.

Atât învățătorii noștri definitivi cât și cei provisorii au calificarea prescrisă de lege și dacă în unele cazuri concrete nici ați nu suntem pe o cale cu domnul ministru de culte și instrucțiune publică, și cu organele puse la dispozițiunea lui, aparința acestă se esplică cu impregiurarea, că ministrul pe calea ordinațiunii pretinde lucruri, care n'au basă în lege. În special e bine cunoscută în direcțiunea acestă ordinațiunea ministerială din 28 Maiu 1885 Nr. 20, 301, resuscitată tocmai acuma, care pretinde instituirea de învățători special pentru propunerea limbei magiare lângă acei învățători, pe care i-a aflat în funcțiune anul 1872 și asupra cărora dispozițiunile legii XVIII din 1879 nu se estind.

Avem ce e drept o considerabilă sumă de învățători tolerați; căci e mare încă lipsa de învățători cu calificarea cerută de legile actuale, și o nespūsă greutate face tocmai art. de lege XVIII din 1879. Acești învățători însă sunt tolerați, va să dică sunt puși numai din necesitate, ca scóla să nu stea părăsită. Curentul e ca acei învățători să fie delaturati, căci ei nu sciu unguresce, piără deci scóla, piără cu totul instrucțiunea, dacă nu se propune limba magiară. Și aici statul are pentru sine dreptul formal, și îi stă în voe în ori-ce moment să ne închidă asemenea scóle.

Vorba e, că va face el altele mai bune?

Contra lui Bartha Miklos. „Magy. Hirl.” din 8 Novembre e. scrie:

„A fost de prevădut, că naționalitățile vor ataca cu furie sêlbatică proiectele lui Bartha. După români să pronunță acum slovacii și boemii. Fóia slovacă „Narodny Nov.” atacă în mod brusc pe eseculentul publicist și singur aceea apróbă, ca să se stergă legea de naționalitate, care — după fóia slovacă, — și altcum nu se esecută; dacă se va cassa legea acesta cel puțin va dispără și aparința liberalismului, care o arată acesta lege. „Hlas Naroda” din Praga dice, că în o țară unde au fost primite proiectele lui Bartha, nu are loc stăpânirea dreptului, ci e continuă ferberea. „Narodny Listy”, fóia cehilor tineri află de „caracteristice” proiectele lui Bartha, dar nu se ocupă în special cu ele.”

Revista politică.

Călătoria ministrului president Wekerle la Viena a fost încununată de succes. Maj. Sa monarchul l'a primit în audiență mai bine de o óră, în carea s'a conferit despre proiectul căsătoriei civile. Maj. Sa a aprobat proiectul, așa precum a fost codificat de către ministrul de iusticie și a conces, ca să fie prezentat dietei. Scirea despre aprobarea proiectului a produs mare bucurie în Budapesta. Foile scriu pline de satisfacțiune despre succesul lui Wekerle. Ministrul president a fost așteptat la gară de un considerabil număr de deputați. De acolo ministrul s'a dus direct la club, unde a fost primit cu mari ovățiuni. Enunțațiuni mai mari n'a făcut ministrul în club; a declarat însă în dietă, că proiectul va fi prezentat dietei numai după-ce se termină și espunerea de motive și că acesta va dura vre-o două săptămâni.

Crisa din Austria durază încă și e tot așa de acută ca și la isbucnirea ei. Atâta e sigur, că prințul Windischgrätz va forma noul cabinet și că conducătoriul germanilor Plesner încă va ocupa un portofoliu. Maj.

Sa monarchul a fost atât de ocupat Joi cu afacerile acestea încât nu s'a putut duce nici la gară să întimpine pe Maj. Sa împărătesa-regină, care a plecat dela Budapesta la Viena.

Scirile din Paris anunță, că atât în camera deputaților cât și a senatului, îndată după întrunire se va aduce din partea unui grup de deputați proiectul, prin care se cere, ca camerele să-și esprime mulțămita pentru visita escadrei rusesci la Toulon și cu acesta ocaziune să se accentueze importanța preteniei între Franca și Rusia. Acel proiect va fi primit cu unanimitate și se pôte asigura de pe acum, că debaterile ce vor urma, vor fi de un caracter de politică înaltă. Se mai vorbesce, că în multe cercuri politice s'a ivit idea, ca acesta manifestațiune să se estindă și mai tare și parlamentul să-și dea cu aclamațiune învoirea pentru un contract de alianță cu Rusia. O astfel de procedură însă nu se ia în serios din unele părți din simplu motiv, că constituțiua republicii francesce pune în cale multe pedeci până s'ar putea ajunge la un contract formal. De altfel dela plecarea rușilor se observă o schimbare de depeși neobiceuită între Petersburg și Paris, de unde se conclud, că e vorba de interese mari între ambele țeri și care pot să ducă chiar și la un contract de alianță.

Censura turcescă a dat voe tuturor țărelor, ce apar în ori ce limbă în Turcia, de a publica rapórtelile despre festivitățile franceso-rusesci. Precum se spune, cercurile curții Sultanului se bucură de frățietatea francesă-rusescă, căci altfelu ar tăcea. Turcii așteptă mari avantagii dela acesta frățietate, căci Pórtă își gândesce, că dacă s'a creat un contrapond față cu tripla alianță, ei îi va fi mai ușor a continua politica sa predilectă, care culminează în amana toate cestiunile, ce reclamă soluțiunea lor. Sultanul în presă s'a interesat așa de mult de cele ce s'au petrecut

FOIȚA

Documente pentru limbă și istorie.

Un manuscris în limba Macedo-română.

(Urmare).

Mărire Tatălui. În Iordan, kându te botezași tu, Domne!

Și akum. În Iordan, kându te botezași tu, Domne!

La străformarēa Domnului nostru Isus Hristos, în 6-lēa Fruptuariu.

Versu. Kari sperēazā în Domnul, ka muntele Sionului nu se vor klati în vietā.

Te straformași în munte, Hristose Zeule! și aretași Inveceilor tei mărireā teā prekāt potēau. Straluce și noē pekatoșilor lumina teā totudeuna fiitore, pentru rogāciuniile Zeunaskētorei, Lumina datorule! mărire cie.

Versu. Impregiurlu Ierusalimului suntu munci, și Domnul este impregiurlu poporului sēu de akum, și pōnē în vietā.

Te straformași în munte Hristose Zeule.

Versu. Domne! Kare va locui în lokuincellu tēu? Și kare se va inkuibā în muntele tēu sântu?

Te straformași în munte Hristose Zeule.

Versu. Kare se va sui în muntele Domnului, seu kare va stā în loklu sântu a lui.

Te straformași în munte Hristose Zeule.

Mărire Tatălui. Te straformași în munte Hristose Zeule.

Și akum. Te straformași în munte Hristose Zeule.

Preste tote zilele afarā de Serbători.

Versu. Venici sō ne bukurām Domnului, și sō strigēm Zeului Mântuitorului nostru:

Mântueste Fiul Zeului, karele esti minunat intru Sāncii, pre noi, kari kântām cie. Aliluia.

Versu. Sē intempinēmu facēa lui intru mărturire, și intru Kânturii sō strigēm lui:

Mântueste Fiul Zeului.

Versu. Kā Zeu Domnul é mare, și imperat mare preste tot pamēntul.

Mântueste Fiul Zeului.

Versu. Kā în mână lui tote marginile pamēntului, și inalcimile muncilor a lui suntu.

Mântueste Fiul Zeului.

Mărire Tatălui. Mântueste Fiul Zeului.

Și akum. Mântueste Fiul Zeului.

La Domineka Florilor.

Versu. Mărturici-ve Domnului, kō e bun; kâ în vietā é miseliēa lui.

Ka sō fimu incredincaci de inviarēa komunā mai nante de patima teā pre Lazar din morci scolași Kristose Zeule; pentr' aceā și noi ka kokonii, kari portāmu semnele vingerei, strigāmu cie vingetorulū mortei: Osana intru cei de sus, binekuvēntat este, karele vini intru numele Domnului.

Versu. Sō zikē kasa Israilului, kō é bun; kâ în vietā é miseliēa lui.

Ka sō fimu incredincaci de inviarēa komunā.

Versu. Sō zikē kasa Aaronului, kō é bun; kâ în vietā é miseliēa lui.

Ka sō fimu inkredincaci de inviarēa lui.

Versu. Sō zicē toci, kari se temu de Domnul, kō é bun; kâ în vietā é miseliēa lui.

Ka sō fimu inkredincaci de inviarēa lui.

Mărire Tatălui. Ka sō fimu inkredincaci de inviarēa lui.

Și akum. Ka sō fimu inkredincaci de inviarēa lui.

(Va urma.)

la Toulon și la Paris, încât a însărcinat pe ambasadorul seu din Paris a-i raporta zilnic despre tot decursul festivităților escadrei rusești.

Diarul cehilor tineri „Narodni Listi” împărtășește, că în presa germană prinde tot mai mari rădăcini idea ca să se dea Galației o poziție deosebită. E vorba adică de aceea, ca Galația, Bucovina și Dalmația să aibă o poziție analagă cu aceea a Croației față cu Ungaria. Dacă, ție numita fôie acesta cestiune s'ar rezolva în favorul germanilor, atunci interesul germanilor în Austria ar face un mare progres.

Dacoromânismul și politica culturală magiară.

(Din „Egyetértés“.)

VI.

Concluziuni.

Acestea le-a spus șeful actual al liberalilor pe vremea sa de ministru. Este într'adevăr lucru curios și foarte caracteristic ca același Sturdza, care pe vremea sa de ministru a știut foarte bine, că irredentiștii ardeleni făcându-și din minciună și calumnie un izvor de venit voesc în chipul cel mai mârșav se-și umple buzunarele, — același Sturdza astăzi este unul din cei mai mari spriginitori morali ai mișcării irredentiste, numai și numai ca să se folosescă de armă contra acelu guvern, care vre-o câți-va ani mai înainte chiar cu aceleași arme a subminat la poporul român autoritatea acelu guvern, al cărui membru a fost și el. Cu „Voinea Națională” stă dl Sturdza foarte intim și în acest jurnal s'a putut ceti astă-vară și de și, că guvernul Catargiu, guvernul cicoilor a vândut interesele naționale române guvernului magiar. Oare nu propagă jurnaliștii opozițiunii liberale, că guvernul actual conservator este aliatul guvernului din Viena și Budapesta, sacrificând cele mai scumpe interese naționale române, numai ca cu ajutorul acestor două guverne să pôtă rămână și mai departe în posesiunea puterii.

Și, ca tragicomicul contrastului să fie și mai mare, lui Catargiu îi cauzăză cel mai mult necas chiar cestia ardelenă, folosită de el de armă de partid. Scie că interesele României îi impun punctul de vedere ocupat de Brătianu, dar ca să se pôtă susține față cu mișcările opozițiunii este necesitat să cocheteze și cu curentele daco-româniste.

Acăsta este pricina atitudinii dubioase a actualului guvern față cu demonstrațiunile ce sânt la ordinea zilei. Ba ce e mai mult acela, care a atacat cu atâta vehemență pe Brătianu din pricina espulsării espatriților de bunăvoie ardeleni, a fost silit să espulseze pe un diarist cu numele Huszár, de origine din Ungaria. „Adevărul”, unde Huszár fusese colaborator, este unul dintre țiarele cele mai turbate daco-românesci, care vestesce fără multă ocolire, că regele Carol de aceea nu pôtă ridica arma în favorul ro-

mânilor subjugate, pentru-că din interese personale, a vândut poporul român nemților și ungarilor. Espulsarea nu pentru acesta s'a întâmplat însă, ci pentru-că Huszár cu ocaziunea unui scandal de stradă a îndemnat poporul ca pe Catargiu și Carp pur simplu să-i omóre. Am creșut, că acest Huszár este un magiar valahisat, care îndopându-se cu idei daco-române, numai din fanatism național scrie contra ungarilor și a regelui Carol eculubrațiuni în colônele „Adevărului”. Din împrejurările ce au provocat espulsarea însă m'am convins, că străinul republican infocat este un — ovreiu; de origine din Ungaria. Adevărată ironie a sorții ca eroul cel mai înverșunat al ideilor șoviniste române să fie un jidan, când românii consideră pe cei 500.000 ovrei ai sei de paria, fără patrie și drepturi.

Cred, că mi-a succes să arăt, că în ceea ce privește înăbușirea cestiunii române ce rol mare jôcă acesti pretinși esilați. Dacă în pătrarul de secol trecut s'ar fi găsit măcar și numai un singur inspector general de instrucție în părțile locuite de români, care să fi considerat ca o datorie a oficiului său să se ocupe serios cu aspirațiunile naționale române și curentele culturale, ori dacă ar fi fost un astfel de om între funcționarii înalți ai ministerului de culte, această manie de espatriere benevolă, dimpreună cu urmările ei stricăcioase de sigur că nu ar fi fost trecută vederii conducătorilor politici ai instrucțiunii publice ale noastre, care apoi ar fi căutat mijloce și chip ca să impedeze această emigrare, sau cel puțin să-i iee caracterul agresiv și irredentist.

În cele precedente am arătat cauza principală a acestei scôle și în același timp am lămurit și înțelesul ei într'atâta, încât un bărbat de stat, care cunoșce împrejurările și scie să se gândescă, va pute ușor să saneze răul.

Acest fenomen este o combinație particulară a momentelor naționale, politice, economice și sociale, pentru-că cestiunea română din Ungaria nu este numai cestiune politică și națională, ci în același timp și cestiune socială și economică. Grija de traiu, stomacul, lupta pentru existență jôcă un rol destul de important în această mișcare, pentru că o mare parte dintre acesti esilați sunt mînați acolo de grigile traiului, ori vorbind mai blând, de dorința unui traiu mai liniștit și mai sigur.

Proletariatul intelectual este barometrul nu numai al stărilor de lucruri economice, ci și un element de judecată, dacă politica culturală e bună ori rea. Este un interes de stat ca între concetățenii noștri românii proletariatul intelectual să nu sporescă, ca pînda după o slujbă să nu devină între ei un morb infecțios, ca românul inteligent să nu vadă singura lor hrană în bugetul statului, ci să-și caute fericirea și progresul în muncă productivă: în industrie, agronomie și comerț. Nu cred, că conducătorii afacerilor scolare ale noastre să se fi gândit to-mai din pricina mișcărilor agitătore române ce tot mai mult se invenineză, ca — după numirea lui Trefort — așa și-a „febris

gymnasialis” cum se se vindece și să fi plănuit să ridice între români scôle agronomice, industriale și comerciale și alte scôle speciale, cu astfel de punct de vedere al intereselor mai înalte de stat să fi dat într'un văgăș mai potrivit nisuițele culturale române.

Un tiner inteligent emigrat, mi-a spus astă vară: „Nu e de mirat, dacă relațiunile dintre noi și d-vôstră s'au înăsprit atât de mult, pentru-că atât magiarii cât și românii suntem de o potrivă un popor budgetofob. D-vôstră stați acum lângă ôla cu carne și o păziți de noi. Er noi stăm departe suntem flămânzi și credem că dacă planurile noastre vor reuși, bucățile cele mai bune noi le vom căpeta. Dacă voiți să rezolvați cestiunea română, faceți din noi agricultori buni, industriași și comercianți care să-și pôtă câștiga pânea și atunci nu vom urgita cu atâta nerăbdare să ne dați și nouă partea ce ni se cuvine din buget.”

Dacă conducătorii instrucțiunii publice magiare vor găsi, dimpreună cu ceilalți factori politici, mijlocul prin care cărturarilor români să fie abătuți de-a căuta cea mai mare fericire luând o slujbă, ci să caute existența în muncă pozitivă, va face servicii mari în general nu numai statului ci națiunii magiare, dar în particular chiar și românilor, ba regatului român chiar. Cestiunea română dă multă bătae de cap ministrilor români nu numai ca cestiie politică, ci și ca cestiie de stomac.

Până acum a fost ușor și-i mulțămescă pentru-că inteligența ce căuta funcțiuni până acum era puțină în România. În ultimele două decenii s'a sporit însă enorm, ba îngrijitor chiar. „Scôlele noastre — scrie „Voinea Națională” din Iunie anul trecut — scôt pe trotuarele orașelor noastre mai mari o grădină de tineri, a căror calificăție este să măzgălescă nenumăratele côle de de hârtie necesare pentru îndeplinirea multelor formalități ale administrațiunii țerii noastre. Aspiranți de a deveni copist, concipist, archivar șub prefect, polițaiu, oficial de cancelarie etc. se sporesc pe și ce trece.”

După ce autorul reproduce din criticele lui Dobrogean (Gerea) unde se arată că „Rică Vântureanu”, tipul din o comedie a lui Caragiali este o realitate — nu tip, care caută funcție — autorul țiece:

Mai interesant este însă că cei care încuragiază pe tineret, ba îl inebunesc chiar în cele mai multe casuri sunt înșiși profesorii. Președintele Ligei, V. A. Urechia profesorul universitar nu lipsese delă o singură demonstrație studențescă. Un tiner român îmi spunea cu ôre care mândrie, că — după conferența dela Sibliu — ducend stégul alb și predându-l Ligei, Urechia în decursul conversației sale cu studenții ar fi țieș între altele și următoarele: Între d-vôstră d-lor studenți de sigur sunt candidați la sinucidere, ômeni, cari și-au urit vieța. Dacă acest gând côle în vre-unul din d-vôstră dacă-l ia îndeplinire așa ca să folosescă și cauzei române: Un cartuș de dinamită aruncat înaintea parlamentului magiar ar stinge nu numai viața candidatului la sinucidere, ci ar arunca în aer și casa unde se făuresc legile împotriva nêmului nostru românesc.”

Că Urechia, despre care sciu bine că atât în ceea-ce priveșce politica, cât și în ceea ce priveșce sciința, mintea i-sa coborît în fibrele piciorului, să fie țieș asemenea prostie, nu-mi vine să cred, E caracteristic însă, că astfelu de sciri își pot lua șborul și țieu nu este ecșclus, că o să vină vremea când în mijlocul tinerimii cineva numai așa va putea fi popular, dacă conformându-se sfatului de mai sus, va proclama cu credință dinamita și asasinatul.

Adresa comitatului Cojocnei.

(Urmare)

C) Mișcarea distrugătore de stat este nutrită și deșteptată nu numai din partea presei române din patriă, ci este nutrită și deșteptată în măsură foarte mare și din partea presei din România. Nouă nu ne stă în putere de a sili presa și societatea României, ca să rămână în alviile sale, ne stă în putere însă de-a scuti patria

noastră de influința veninosă a acestei presse și societăți. Acest scut îl vom găsi în aceea, dacă libertatea necumpătată, ce caracterisăză comerțul postal cu România, se va restringe în marginile cuvenite. Dacă urmările binecuvântate ale libertății comerțului nu sunt zădărnice prin măsuri luate din consideratiuni de igienă în privința animalelor, măcar, că acestea adese ori pun piedeci puternice comerțului: atunci cu mintea sănătôsă nu se va pute țiece nimic nici în contra acelor restricțiuni, ce trebuiesc a se lua în interesul susținerii independente a statului. Astfel este indispușabil, ca să se detragă debitul postal la tôte tipăriturile politice din România, cari spriginesc tendințele anti-patriotice la locuitorii de rassă română ai patriei nôs tre.

D) Un alt cuib principal al mîscărei române contrare patriei și legilor îl formăză băncile românesci. Ele nu lucrăză cu un șgomot așa mare, ca presa, dar tôte semnele arată, că ele lucrăză cu mai mult succes; deôrece pe când presa are o influință numai asupra claselor mai culte, pe atunci băncile cu legăturile lor de interese prind în cursă întrêga massă a poporului. Caracterul român de rassă nici chiar în bisericile și scôlele lor nu-și gășesce o espresiune mai hotărîtă, ca în aceste institute. Firma lor, compabilitatea, corespondența, direcțiunea — e românescă. Acțiunarii și deponenții încă sunt români; cu o excepțiune aprôpe de nebăgat în sêmă, chiar și cei ce se bucură de credit încă sunt români, er în fruntea lor stau cei mai periculoși agitatori.

Tot ce se petrece înlăuntru acestor institute cade înafară cu totul de hotarele de supraveghiere ale statului, deôrece dreptul de inspecțiune, ce i s'a rezervat tribunalului r. din partea legii comerciale, nici din punct de vedere al chiamărei judecătorești, nici din punctul de vedere al sensului legii, nu se pôtă estinde la o controlare cu efect a directivei conducerei și a vieței interioare a institutului.

O astfelu de controlare însă este necesară nu numai în interesul averei acțiunarii, ci și pentru ca banii, — să nu primescă un caracter de rassă și să nu devină un mijloc de agitațiune în mâna agitatorului. Acăstă controlare s'ar pute face așa, ca dispozițiunile legii comerciale să se suplinescă astfelu, ca în direcțiunile sau în comitetele de supraveghiere ale societăților publice comerciale să fie reprezentată respectiva autoritate administrativă prin un membru trimis din partea sa.

E) La nutrire agitațiunilor române oferă un bogat izvor și legea pentru regularea posesiunilor, care a trecut prin mai multe schimbări.

Procedura pentru regularea posesiunilor nu este atât de natură iuridică, cât mai mult economică și tehnică și cu tôte astea, cu îndeplinirea procedurii sunt încredințate tribunalele reg. Ba legea merge încă și mai departe și vine înainte cu deosebire de rang, — care și în privința socială se află în apunere, — când la înșirarea pământurilor în clase, lasă să fie reprezentate interesele fostului domn de pământ printr'o comisiune de specialiști deosebită, er ale fostilor iobagi printr'o altă comisiune de specialiști deosebită,

Cu modul acesta, spiritul legii, scumpesce și lungesce procedura, și mai are și unele consecuențe politice și sociale foarte regretabile. Deôrece întotdeauna comassarea acela o începe, care cunoșce mai bine avantajile ei, va să țiecă proprietarul de pământ mai cult, sau mai bine țieș fostul domn de pământ, pe care legea îl îndrumă la proces contra acelora, cari n'au inițiat comassarea, sau nici nu o doresc, — adică în contra micilor proprietari

Minuni vechi și noue.

Când eram un mic băiat
Pe genunchi legănat;
Moșul îmi spunea mai multe,
Dar ș'avea cin' să-l asculte.
Tot țiecea, că lumea-i rea,
Nime binele nu'l vrea.
Ce-a fost eri bun ați nu este
De minuni nu-i nici poveste.

*
Anii trec încetșor,
Din băiat devin fecior,
Cu amoru 's frate dulce,
El un cuib ca să se culce,
Chiar lângă inimă-și face,
Și de-atunci de mine-i pace.
Ea — un țnger, — dacă vine
Zimbet aduce cu sine,

De-aș fi trist și supêrat,
Chiar ca ceriul înorat,
Vesel êrăși me simțesc,
Cât timp astfelu o privesc.

Êr de-i tristă și suspină;
Ca o flóre în grădină,
Ce de-un aspru rece vânt
E strivită la pământ;
Eu sum trist că-i tristă ea
Și a-ș vrea, de s'ar puté,
Chinul ei să il port eu,
De-ar fi ori și cât de greu.

De âst lucru sunt uimit,
Și adesea m'am gândit,
Nu-i și asta vre-o minune?
De-ar fi moșul, el mi-ar spune.

Eliseiu Mezei — Câmpén.

neculți, sau mai bine zis în contra foștilor iobagi și deorece în cele mai multe cazuri fostul domn de pământ este magiar, pe când fostul iobagiu este român: de aci urmază, că procesele pentru regularea de proprietate, aprópe fără excepție, le pórta magiari în contra românilor. Dacă acum ne gândim la natura bănuitoare a poporului și la înapoiata lui stare culturală, și dacă ne gândim la faptul, că agitațiunea își recrutează tabera sa în cea mai mare parte dintre advocații de limbă română: e ușor de a vedea, că ce ocaziune favorabilă le dau agitatorilor aceste procese de regulare a posesiunii, pentru de a duce în ră-tăcire poporul, pentru de-a deștepta ura de rasă și de-a ațîța tendințele socialiste.

Tóte aceste neajunsuri s'ar puté încungiura, dacă scoțându-se din cercul de influență al tribunalelor reg. procedura pentru regularea posesiunilor, s'ar încredința cu acest lucru organe specialiste competente astfel, ca acolo, unde comasarea nu stă în contra dicer de interese cu raporturile locale, ele din oficiu s'o începă și s'o ducă în îndeplinire pe spesele proprietarilor.

II

Dela măsurile aceste însă nu se póte spera, decât înfrénarea temporară a agitației surpătóre de stat; ca să i se taie rădăcinile sunt de lipsă următóarele dispozițiuni:

A) Articulul de lege privitor la egala îndreptățire a naționalităților, în întreg cuprinsul seu nu este altceva, decât o mare contradicție. Pe când de o parte, în partea întrodúc-tóre a legii se decretéză principiul de drept politic, corect din tóte punctele de vedere, că toți cetățenii patriei fără deosebire de naționalitate, constituie împreună națiunea magiară unitară: pe atunci, de altă parte, un șir întreg de alineate ulterióre spriginesc tendințe, ce țintesc la distrugerea unității culturale și sociale, și în urma acestora la distrugerea unității politice.

Astfel §§ 5 și 6 nu numai obligă funcționarii administrativi, ca în agerile lor oficióse cu comunele, cu școlările, cu reuniunile cu institutele, chiar și cu privații să se folosescă limba maternă a acestora, ci le permite funcționarilor administrativi să și aceea, ca să alegă între limba magiară și între limba protocolară, administrațiunei. Va să dăcă acești paragrafi, în legătură cu concesiunile date la timpul seu cu privire la limba protocolară, ofer mijloc și ocaziune legală la distrugerea unității administrative. Când însă alineatul al 8-lea dispune ca, judele să primescă și pertracteze procesul în limba partidei, ca sentința s'o redigeze în limba maternă a celui pentru care se aduce, ca hotărâri judecătóresci să aducă în limba litiganților, ba chiar și sentințele ungurești ale judecătórilor mai înalte trebuie să se traducă: prin această s'a făcut primul pas însemnat spre distrugerea unității justiției.

Cheia susținerii Ungariei constă mai ales în împregiurarea, că rasa magiară, ca factor hotărîtor în ale statului întotdeauna s'a știut acomoda după ideile conducătóre ale timpului. Acastă caracteristică și astăzi se află în magiar; și după-ce între ideile conducătóre ale epocii nóstre de astăzi este tendința spre înființarea de state naționale: de aci vine, că și sentimentul obștesc al rasei magiare este pătuns de această idee.

Niménui însă nu i trece prin minte, de-a înțelege idea de stat național magiar astfel ca în acela să se contopescă, așa dăcând, limba maternă caracteristică de rasă și tendința culturală a cetățenilor de alte limbi. Sub caracterul național magiar al statului nu putem înțelege alt ceva, decât ca în tóte organisme de stat și în tóte manifestările aceluia să și gă-

sésca expresiune limba, arta, spiritul credința și tradițiunea, modul de cugtare și caracterul rasei conducătóre magiare.

După cele de mai sus nu mai e lipsă a dovedi, că una dintre pedecile principale ale deplinei realizări a statului național magiar este legea de naționalitate. Acastă pedecă se va putea delătura astfel, dacă se va deceta că tóte autoritățile aflătóre pe teritoriul Ungariei, afară de Croația, sunt obligate a se folosi de limba statului atât în oficiu cât și în corespondențe; și că tóte dispozițiunile legilor contrare cu această se abrógă.

(Va urma.)

Noutăți.

Inagurarea bustului lui Cogălniceanu. În 24 Octobree v. la óra 1 p. m. s'a desvélit în mod solemnel bustul neuitatului Cogălniceanu, în admirabilul parc municipal din mijlocul orașului Galați. Au asistat la această solemnită, afară de autoritățile locale d-l colonel Bereșteanu, reprezentantul M. S. regelui; reprezentanții presei, delegații uiversităților și a studenților universitari, precum și reprezentanții familiei Cogălniceanu.

Înainte de desvélire s'a oficiat serviciul divin de cătră episcopul Partenie al Dunărei de jos, încunjurat de un număr cler. După terminarea serviciului divin, s'a desvélit bustul în sunetul imnului național și între aplausele însuflețite ale imensului public ce era de față.

Seria discursilor a deschis-o d-l V. Al Urechia, profesor universitar, arătând însemnata politică și literară a lui Cogălniceanu și predând bustul orașului Galați.

D-lui Urechia i-a răspuns primarul orașului Galați, d-l Poenaru, mulțămindu-l pentru nobilul și patrioticul dar ce l'a făcut orașului și asigurându-l, că bustul ilustrului om de stat va fi păstrat cu sfințenie, ca un odor scump.

Al treilea discurs a fost al domnului Scriban, membru în consiliul comunal și profesor la școala comercială.

A vorbit apoi d-l Mihailescu, profesor la școala comercială, în numele corpului didactic din Galați arătând, că marile acte sevêrșite de principele Cuza pentru România au fost inspirate de Cogălniceanu.

Al cincilea a fost al d-lui Nebuneli, redactorul ziarului „Galați”. D-sa a arătat însemnata lui Cogălniceanu ca publicist Al șesălea discurs a fost al d-lui Culișanu, rectorul Universității din Iași. D-sa a arătat meritul ce-l are Cogălniceanu pentru întemeierea universității din Iași.

A vorbit după aceste în numele studenților din Iași d-l Spiridon Popescu; ér în numele studenților universitari din București reprezentantul lor d-l Vasiliu. Un punct fórte însemnat din vorbirea acestuia care a atras aplausele mulțimii în timp de mai multe minute, a fost punctul în care oratorul a tras o paralelă între situația în care a luptat Cogălniceanu pentru unirea principatelor în situația de astăzi.

La urmă a venit delegația studenților macedoneni. Dintre dênșii a vorbit domnul Muonu. Din discursul d-sale a fost interesantă partea în carea dăis, că serbarea de astăzi va da noue puteri pentru a face ca Balcanul și Carpatul să și dea mâna.

Toți oratorii au pus coróne pe bustul lui Cogălniceanu. Coróne s'au mai dat de cătră rege prin reprezentantul seu, de Academia română, de Universitatea din București și Iași, de Ateneul român din București, de profesorii din Galați, de primăria, de liceul din Galați ș. a. ș. a.

Daruri. Maiestatea Sa Monarchul a dăruit pentru ajutorarea școlărilor din Budapesta 4000 fl.; ér pentru cei din Gödöllő 200 fl. M. Sa împêrătésa-regină a lăsat 1300 fl., dintre care 300 fl. să se împartă egal pentru spriginirea a trei instituțiuni humanitare, ér 1000 fl. să se împartă școlărilor, care i-au cerut ajutorul.

Principele Alfred Windischgrätz, noul ministru president austriac e tinér, numai de 42 de ani. El s'a născut în anul 1851 în Praga. Studiile academice și le-a făcut

în Bonn și Praga și la la 1871 a obținut titula de dr. în iură. După mórtea părintelui seu, la 1876 și-a ocupat locul în casa seniorilor și în comisiuni a fost fórte activ. Rol mai însemnat a jucat în dieta provincială boemă, în care a fost ales din partea marilor proprietari și a aparținut partidei lui Rieger. La 1890 s'a alăturat la pactul boem, la 1892 a fost vicepresidentul casei seniorilor din Austria și în ultima sesiune a delegațiunilor el a fost president. Tot în anul acesta a fost denumit de consilier intim. Principele e proprietarul mai multor orduri și membru al camerei din Würtemberg etc. El s'a căsătorit la 1877 cu principesa Gabriela Auersperg.

Este interesantă afacerea lui cu miliția. Primăria din Praga l'a provocat la timpul seu să se presinte la asentare. Principele a recurat această la tribunalul suprem cu provocare la aceea, că în sensul pactului confederațiunii germăne din 1815 casa princiară Windischgrätz este scutită de obligamentul militar. Tribunalul a respins această, cu motivarea, că fiecare cetățén e egal înaintea legii și e obligat la miliție. Astfel principele a intrat în serviciu militar și acum e locotenent în rezervă în armata teritorială.

* * *

Resplătă pentru muncă și zel adevêrat crestinesc. Ni se scrie din Alba-Iulia: Duminecă în 24 Octobree s'a ținut sinod parochial extraordinar pentru-ca parochia protoprostitală să și dea votul colectiv față de concurenții, cari aspiră la postul de paroch-protopresbiter Sinodul condus de părintele Florian Rusan în unanimitate a decis, că pe baza meritelor neperitóre ce și-a căscigat actualul administrator pentru parochie să fie candidat la postul de protopresbiter și paroch, adăugând, că ori-cine ar reflecta la acel post, nu va putea întruni iubirea și simpatia credincioșilor, până-ce acel concurent doarece ca să ocupe acel post.

După-ce astfel s'a manifestat voința sinodului toți membrii în corpore s'au prezentat în frunte cu președintele comitetului parochial Ioan Cirlea, la locuința parochului administrator, că cu graiu viu să și talmăcescă dorința sinodului. Preste o sută de membrii — inteligență și popor, în ordine esemplară au mers la părintele administrator și acolo dl Florian Rusan, i-a comunicat votul unanim al sinodului. Veteranul Nicolau Görög, fruntașii frații Cirlea, Bergian, Rada asigurau prin cuvinte calde alipirea lor sinceră cătră fiitorul lor paroch — rugându-l, că până va fi în viață să nu se despartă de această parochie și de poporul, care cu atâta dragoste ține la conducătorul lor.

Părintele N. Ivan le-a răspuns adânc emoționat și și-a asigurat, că dacă sórteava voi, ca să rămână ca paroch al acestei parochii precum în timpul de când e aci, așa și în viitor va căuta, ca să susțină legături creștinesci și frățesci cu parochienii și din tóte puterile se va munci, ca să ridice parochia la locul și rangul ce-i compete, pe baza dreptului istoric de parochie a veehei nóstre metropolii.

Așa am avut éráși o nouă sêrbătóre după marile sêrbători, ce le avurăm înainte cu 5 septémăni când preabunul nostru arhiepiscop metropolit Miron Romanul — a onorat cu înaltai prezență această parochie — un act, care se va pomeni din óem în ném și care nu încetă de a fi obiect de vorbire plăcută între credincioșii bisericei nóstre, simțindu-se atât de mândri de cele vêdute cu ocaziunea sântirii bisericii.

* * *

Corneliu Herz. Eroul afacerii Panama, Corneliu Herz va fi adus în curénd în Franția și dus înaintea judecătii. Raportul doctorilor Brouardel și Dieulafoy constată, că starea dlui Corneliu Herz s'a îmbunătățit în mod simțitor, așa încât justiția englezescă n'ar mai avea motive de a se opune ca dl Herz să fie adus înaintea tribunalului din Bowstreet.

* * *

Atentat de bombe în teatru s'a întemplat în sara de 7 Nov. c. în Barcelona. Să da piesa „Vilhelm Tell” și teatrul era plin de public, când de pe galerie au fost aruncate în parter mai multe bombe. Sunt 18 morți și mulți răniți. Dintre atentatori au

fost arestați mai mulți. Barcelona este cuitul principal al anarhistilor în Spania; se crede, că atentatul a fost sêvêrșit după îndrumările clubului anarchist din Londra.

Sântul sinod al României.

Sesiunea de tómnă a sântului sinod s'a deschis în 12 Octobree st. v. a. c. În un număr anterior am amintit, că I. P. S. metropolitul primat a ținut cu ocaziunea această o vorbire de deschidere, în care a accentuat agendele acestei sesiuni.

Afară de unele cestiuni neresolvate în sesiunea de primăvară, étă cestiunile de resolvat ce le-a amintit metropolitul primat:

1. Regularea parochiilor, potrivit legii clerului, votată de corpurile legiuitoare în sesiunea de primăvară a anului acestuia;

2. Tipicul bisericesc, care este de neapêrată trebuință a se regula într'o unitate de vederi, ca să fie una și aceeași normă în tótă biserica română din țêrá, ca cu chipul acesta, să se evite confusiunea și omisiunile ce se fac prin diferitele biserici din cauza lipsei de cunoscință în această specialitate;

3. Iconografia bisericei nóstre, éráși este de neapêrată trebuință a se regula după o normă dictată de sântul sinod, spre a se curma abuzul ce se face cu împărțirea prin țêrá a icónelor strêine, a căror pictură nu coreșpunde nici spiritului bisericei nóstre nici gustului românesc. Trebuie dar ca și această să o resolvăm, și avem speranța că și onor. guvern ne va veni în ajutor cu mijlócele trebuincioșe;

4. O cestiune mai importantă din tóte punctele de vedere este aceea privitoare la costumul preoțesc, care este diform mai în tótă țêrá, și care ne obligă a-l uniformisa și a face să dispară căciulele multi-culore și feluritele costume și croeli de haine fără chip și asemănare.

Tóte aceste dau un réu aspect privirilor și mai ales străinilor, ne sciindu-se cu siguranță, prin felurimea hainelor, dacă toți clericii nostri sunt de aceeași credință.

Costumul preoțesc trebuie să fie unul și același în tótă țêrá și totdeodată estetic și potrivit cu gustul românesc și în vederile bisericei nóstre naționale ca astfel preotul să fie model de ținută și plăcut în exterior ca și în interiorul seu;

Nu se mai permite, credem, a mai temporisa astăzi această stare de lucruri în biserica noastră.

Costumul, la ori-ce popor și în ori-ce ramură, când este bine croit, bine ales. cu plăcere purtat și în același timp și estetic, jócă un important rol și deșteptă respectul privitorului; ér la preot, pe lângă respectul dobândit mai atrage pe credincioși și cătră evlavie și dragostea bisericescă;

5. Cestiunea cartea simbolică „Mărturisirea Ortodocsă” să o tipărescă numai sinodul ca edițiune proprie, ér nu și alte persoane private, ca să nu se mai strecóre cu voe și fără voe, cuvinte cu felurite înțelesuri.

Convocare.

Adunarea generală a despărțemintului II al Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român se convocă pe ziua de 8/20 Noembre 1893 la 2 óre d. m. în comuna Zernești, la care se invită onorații membri și toți aceia, cari se interesază de progresul poporului român.

Zernești, 27 Octobree v. 1893.

Nicolau Garoiu, Ioan Strevoiu,
director. secretariu.

Nr. 67/893 M. [218] 3-3

EDICT.

Pre baza deciziei Venerabilului Consistoriu archid. dela 10 Septembrie 1893 Nr. 5219 B. se provoca a se presenta inaintea subscrisului for matrimonial, in timp de 6 luni de zile dela prima publicare a acestui edict, Nicola Corchea gr. or. din Certegea nasc. in Campeni, carele de 3 ani trecuti a parasit pre legiuita lui muere Ana n. Borla gr. or. din Certegea, fara a se sci ca unde se afla, prelanga observarea ca de nu se va presenta se va decide si fara el divorțul intentat la acest for de muere lui.

Scaunul protopresbiteral gr. or. al Campenilor ca for matrimonial. Campeni, 12 Octobrie 1893.

Romul Furdul, protopresb.

Die Seiden-Fabrik G. Henneberg (k.u.k.Hofl.), Zürich sendet direct an Private: schwarze, weisse und farbige Seidenstoffe von 45 kr. bis fl. 11.65 p. Meter - glatt, gestreift, karrirt, gemustert, Damaste etc. (ca. 240 versch. Qual. und 2000 versch. Farben, Dessins etc.) porto- und zolfrei. Muster umgehend. Briefe kosten 10 kr. und Postkarten 5 kr. Porto nach der Schweiz.

[7] 17

Nr. 470. [220] 1-1

Publicațiune.

Conform §-lui 124 din „Regulamentul de procedură judecătorească în cauze matrimoniale“ se aduce la cunoștință publică, că Petru Simoin Dicu din Sebeș s'a despărțit total de pribeșita lui soa Rachila Némțu, prin sentința consistorială din 10 Septembrie a. c. Nr. 4281 B.

Sebeș 24 Octobrie, 1893. Oficiul protopresbiteral gr. or.

Ioan Tipeiu, protopresbiter.

Nr. 601/893 [221] 1-1

Publicațiune.

Eva Iosif din Draos, protopresbiteratul Cohalmului fiind despărțită de pribegitul ei bărbat Bucur Homorozean din Cohalm, prin sentința venerabilului consistor archidieceșan din 10 Septembrie anul 1893, Nr. 4207 B., acesta se aduce la cunoștința publică în sensul §-lui 124 din procedura matrimonială.

Cohalm, 23 Octobrie 1893. Oficiul protopresbiteral gr.-orient. al Cohalmului.

Nicolau D. Mircea, protopresbiter.

Chiar acum a eșit de sub tipar:

CĂLENDARUL „AUROREI“

pe anul comun 1894.

Cu portretul episcopului Ioan Lemény — și alte mulțime de ilustrațiuni frumoșe.

Din cuprinsul variat și interesant al acestui calendaru, însemnăm aici:

I. Partea calendaristică: Cronologia pe anul 1894. — Păscălia pe anul 1894. — Sărbătorile și alte zile schimbătoare la răsăriteni și apuseni. — Posturile — Regentele anului 1894. — Eclipsese sau întunecimile. — Cele 4 anotimpuri astronomice. — Semnele pentru fazele lunii. — Calendar iulian-gregorian. — Meteorologie. Sorele. — Fazele lunii. — Schimbarea timpului după planete. — Têrgurile (după datele oficișe cele mai din urmă). — Serviciu postal și telegrafic. — Indreptar financiar.

II. Partea de cetit: Ură și dragoste. (Novelă populară). — Moțul bătrân. (Poesie). — Mama. (studiu caracteristic). — Cătră Preasânta Feciôră. (Poesie). — Căsătoria și înmormântarea la Romani. — O crimă misterioșă. (Istorie din viața americană). — Ruga dorilor. (Poesie). — Higienă: Câte-va cuvinte despre febrile tifoide sau tifosul, ori în termeni populari lungorea. — Noțișe folositoare. — Glume: (mare parte ilustrate). — Iubitorul de libertate. — Scusă. — Pricpere copilăreșcă. — Servitorul credincios până la môrte. — La școlă evreiască. — Ce-a mai rămas. — La sfârșit. — După divorț. — Răspunsul măcelarului. — Copil modern. — Intre doi egoști. — O telegramă neguțătoreșcă. — In menagiu. — S'a născut înainte de vécul șeu. — Pușin periculos. — Amor modern. — De-ale copiilor. — Ilustrațiuni. — Publicațiuni. [219] 2-3

Se pôte procura dela tipografia „Aurora“ A. Todoran în Gherla — Szamosújvár.

Câte un esemplar cu 30 cr. + 5 cr. porto postal, ér 6 esemplare 1 fl. 60 cr. sped. franco.

Mersul trenurilor pe liniile orientale ale căii ferate de stat r. u. valabil din 1 Octobrie 1893.

Table with multiple sections: Budapesta Predeal, Budapesta - Arad - Teiuș, Budapesta, gara de vest - Orșova - Verciorova, Cucerdea - Oșorheiu - Reg. s.ș., Simeria (Piski) - Hunedóra, Brașov - Chezdi-Oșorheiu, Murăș-Ludoș - Bistrița. Each section contains train schedules with columns for train type, time, and stations.

Nota: Ôrele însemnate în stânga stațiunilor sunt a se ceti de sus în jos, cele însemnate în drêpta de jos în sus. Numerele cele grase însemnă ôrele de nôpte.